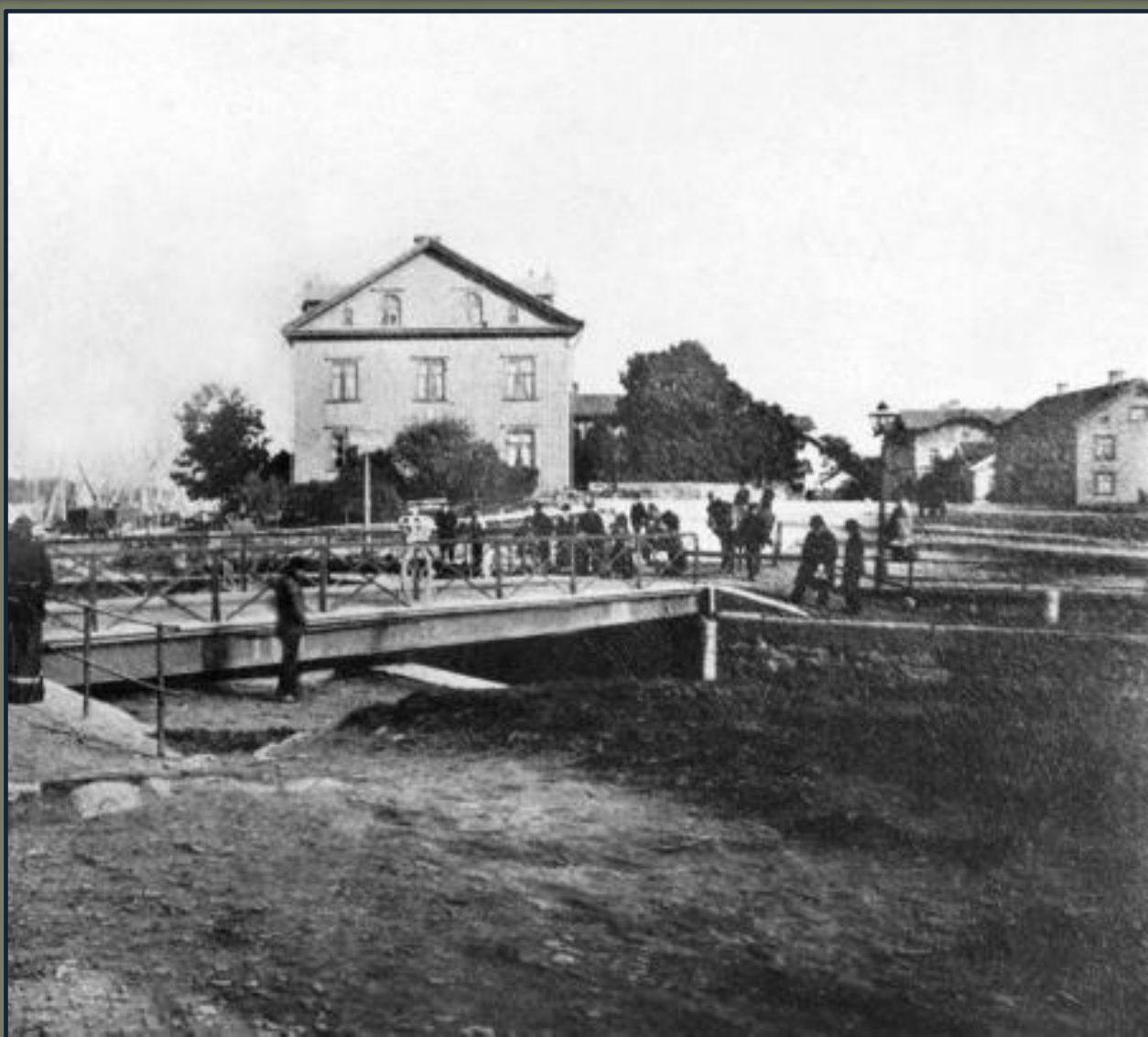

Ett kälkparti i Önaliden i slutet av 1890-talet av Helfrid Pihl

artikel i Tidningen Trollhättan december 1944

med bilder från Innovatums bildarkiv.

Trollhättan mars 2016

Annika Hjortkap

Över denna bro gick ungdomarna på väg till Önaliden.

”Torget, hotellet och svängbron har väl alltid varit liksom ett centrum i Trollhättan och är väl så ännu, fast tyngdpunkten numera är något förskjuten mot öster. Kanalen med klaffbroarna är dock alltid något särskilt för såväl invånare som främlingar. Situationen på bilden, som är från 1880-1890-talet, står alltså så tydlig i minnet som om bilden fotograferades igår. Hamnen är full av skutor. Fisktorget låg på Kaveldammens östra landfäste. I centrum ligger gamla Grand och till höger syns handlare Th. Nilssons och ingenjör Johan Pihls hus med det lilla mattssonska huset emellan. En enkel fotogenlykta skulle lysa upp hela omgivningen vid bron nattetid. En båt har tydligen nyss passerat. Folk står och väntar på att komma över kanalen. Brovakten står på bron västra ände färdig att hugga i regelspaken. Sedan går han över till östra änden och drar till spaken där. Därpå skjuter han undan den svart-vitmålade träbom, som spärar vägen mot bron, när den är öppnad. Slutligen går han till västra sidan och krokas av den kätting, som spärar vägen mellan två stenpällare, och trafiken kan börja. Vid bron öppnande tillgick allt i omvänd ordning. Bron öppnades för hand tills man vid 1900-talets början monterade in det elektriska spelet.”

Foto och text från Walter Göranssons bildsamling.

Karl Johans torg år 1889, som ungdomarna måste ha passerat.

Grand Hotel. Planteringen till vänster på bilden kallades Kranskakan.

När Anders slaskar så braskar julen – enligt gamla märken.

Litet snö hade äntligen kommit till jul. Men annandagen ingick med riktig snöyra som tornade upp sig i stora vita drivor.

Tidigt tredje dagens morgon banade snöplogen vägar. Det var ett idealiskt vinterväder med bara någon köldgrad. På Storgatan vid middagstid flanerade ett par unga damer i livlig diskussion.

”Nu ställer vi till kälkparti, det vore väldigt livat”, resonerade de.

Plötsligt mötte de några ”verkstadsingenjörer” på väg till Mollstedtska matloket att äta middag. Kälkåkningsförslaget dryftades ivrigt och mottogs med idel entusiasm.

”Vi sätter genast igång och ordnar ihop det. Bäst passa på nu, när det snöat så kraftigt.”

”Var ska vi åka?”

”Och var ska vi få kälkar ifrån”, undrade herrarna.

”Äsch, kälkar ska vi nog skaffa”, tyckte flickorna. Det finns i varenda familj.

”Ni herrar få trumfa samman kavaljererna, så ska vi stöta på alla flickorna.”

”Vi dansar väl efter kälkåkningen?”

”Ja-ja-men.”

Och det blev uppbudning till dans genast på stående fot, under skratt och jubel.

”Men hör nu på”, anmärkte någon, ”vi ska be kamrer Manne Gill i Banken stå i spetsen som arrangör för kälkpartiet, så kommer många med. Han passar så utmärkt att styra och ställa och är så respektabel och trevlig – alla föräldrars förklarade gunstling”.

”Ja, vi ska göra vårt bästa”, förklarade ungherrarna intresserade, ”och försöka att hitta på några överraskningar”.

Ungefär så här såg Storgatan ut, där de unga damerna promenerade.
Till höger syns det kombinerade apoteks- och sparbankhuset på Storgatan 39 i kvarteret Bore, som apotekare Carl Axel Leth lät bygga 1896.

”Vi åker i Önaliden. Det blir briljant. En bra lång backe och inte så lång väg som till Slussarne, nere i Åkersbacken, eller ute i Torsereidsbacken.”

”Farbror Leopold Landberg får nog låta skarpsko sina hästar, när det ska köras pappersmassa från Önan efter kälkåkningen”, sa en av flickorna skrattande.

”Hans döttrar får väl tala väl vid pappa Disponenten, så ler han säkert i skägget och tycker att ungdomen kan få roa sig – och skor gärna sina pållar extra”, inföll en av herrarna.

”Får jag åka på Er kälke?” viskade en kavaljer i örat på en av de unga damerna.

”Kanske det”, svarade hon med en odygdig glimt i ögat.

Och man skildes glada och upplivade för att genast söka ordna för kälkåkningen.

En bild från efter den tid när kälkpartiet ägde rum, men ”Önalia” syns tydligt. Eftersom Malgöns kraftstation finns med är bilden tagen efter år 1903, då den togs i bruk.

Det var en stor munter skara ungdomar, herrar och damer, som mötte upp vid Önalden framåt kvällskvisten två dagar senare.

Man träffades på vägen utanför prins Oscars skola – Och när man sedan med sina olika fordon svängde runt hörnet ut till Önabacken hördes ett överraskande sorl.

”Titta, titta så stilig!”

Snön låg uppskottad på båda sidor längs backen och kraftiga marschaller kantade liden uppifrån krönet och ända ner till vattnet. Eldskenet flammade och kastade fantastiska skuggor utöver snön. Glöden återspeglades i skolans höga fönster som glimmade och lyste rödskimrande. Och uppe i rymden gnistrade och blinkade himlavalvets oräkneliga stjärnehär.

”Å, så vackert, å, så bedårande”, ljud i korus.

Snart hade man stuvat in sig på allehanda sorts kälkar och det bar iväg utför – par om par – utan styrinrättning.

Fötter och ben fick bromsa och styra på präktiga, vanliga breda kälkar, med och utan två eller fyra stolpar eller stakar, eller på mindre smalare kälkar. Till och med ett par utmärkta vedkälkar fanns, där fyra personer gladeligt fick plats. Vid starten fick man ibland en puff i ryggen för att kunna komma iväg.

Åkningen var i full gång.

Det gick undan värre och ”Se upp” och ”Ur vägen” ropades och hojtades ideligen, då någon kälke med väl uppslitna järnskodda medar susade fortare fram. Nere vid träbron över till Önan bromsades kraftigt, annars var fara värt att åka direkt ut i strömmen.

I ett skjul till vänster nere i backen värmdes glögg i en improviserad tegelstensspis. Det skålades, hurrades och skämtades friskt. Kvickheterna haglade och glädjen var skyhög.

I backen förekom rätt som det var en och annan hastig kullerbytta, men armar och ben voro i behåll och inga olyckor inträffade.

Man fick väja för varann och hamnade ibland under livligt skratt och stoj i snödrivorna vid kanten.

Marschallerna lyste trolskt och ökade den glada stämningen. Uppför backen kånkades med kälkar och pustades, men så var nerfarten desto snabbare. – Hej, vad det brakade iväg.

Då marschallerna började slockna och dö ut, upplät ”ceremoni-mästaren” sin kraftiga manliga stämma och sade:

”Mina damer och herrar! Nu avsluta vi kälkåkningen och övergå till nästa programpunkt. En enkel supé med dans på restaurang Göta – efter vederbörlig kostymuppffiffning..”

Det hurrades och nojsades och ungdomsskaran vandrade hemåt. De flesta kavaljererna voro nog chevaleriska att dra sina respektive damer på kälken.

Var och en kilade sedan kvickt hem till sig för välbehövlig omklädsel. Balstassen ifördes och vid niotiden träffades alla på ”Göta”.

Skaran utökad med en del fäder och mödrar bland familjerna.

En god supé för en billig penning avåts vid småbord i kottier. Det glammades och åts väldeliga. Smakade också utmärkt efter kälkåkningens strapatser.

Och så vidtog dansen!

Med fart och kläm exekverades dansmusiken av ett mindre musikkapell och sprittande livligt tråddes dansen.

Vals française, polka, schottis och hambo avlöste varann – Pas de quatre, eller ”Spader Katt” som ingenjör ”Pappers-Nisse” uttryckte sig, dansades också gärna.

I françaisen ställde så många par upp att det blev både ”premiär” och ”second”, och dansanföraren kom med många extra roliga turer.

Det var glans i ögonen och rosor på kind. Något ”rouge” behövdes ej. Kälkåkningen hade satt färg.

Här inne dansade ungdomarna.

Restaurang Göta i hörnet av Storgatan och Garvaregatan i kvarteret Näcken år 1910.

Förfriskningar serverades och dansen pågick till framåt småtimmarna. Ingen ville bryta laget. – Men så utropades: ”Sista Vals”, och den måste tas da capo.

Plötsligt upphov en herre sin röst och sade:

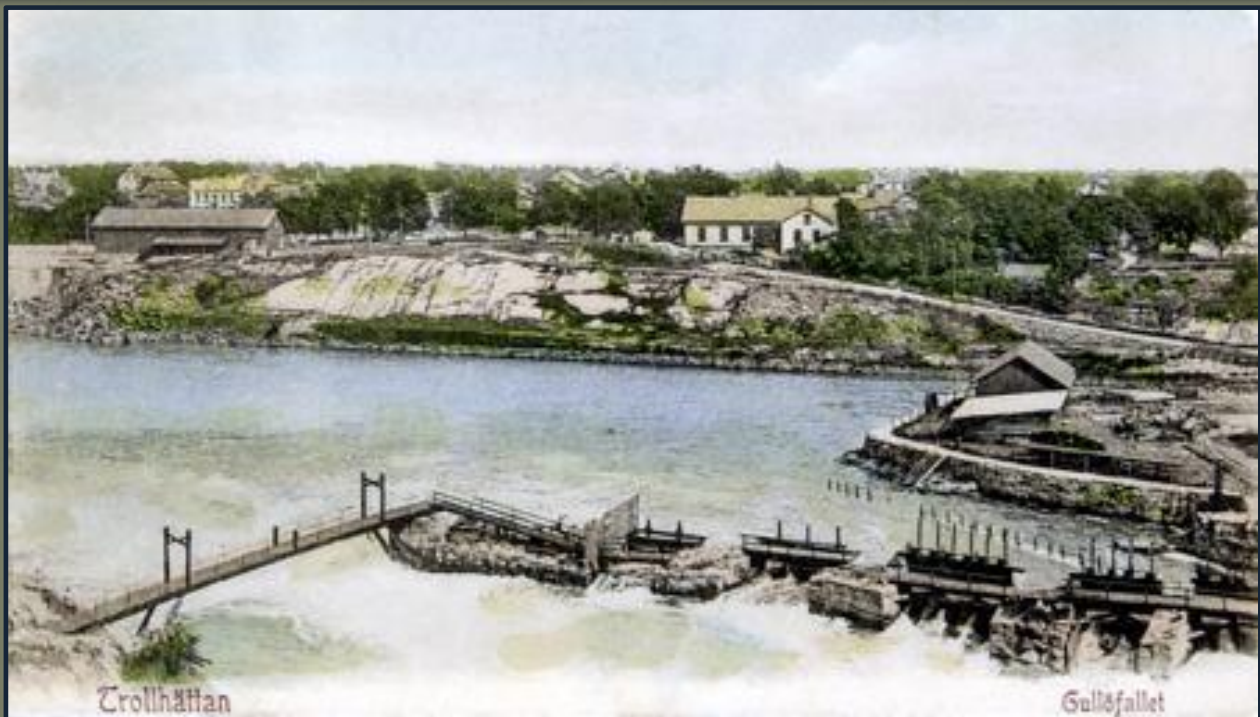
”Som avslutning på denna glada, trevliga fäst (*jag har inte skrivit fel, bara skrivit av*) utbringa vi ett leve för damerna som voro upphovet till den snillrika idén om kälkpartiet i Önaliden.”

”Och till sist avtackar vi kamrer Gill ...”

”Och döper honom till Göta Lejon”, hördes en ung dam spontant utbrista!

Jubel och hurrarop!

Festen var till ända, och man vandrade hemåt i vinternatten under gnistrande stjärnhimmel.

Önaliden förbi Prins Oscars skola ned mot Önan.

En del av höljan mellan Kavleströmmen och Önan; vidare fördämningarna utgående från Önan med bron över till Gullön. Dessutom det stora "Önanmagasinet" till vänster och Prins Oscars skola bakom den långa Önaliden. Gullön och Toppön var då tillgängliga för besökande mot en avgift av 25 öre på vardera platsen. Fotot från cirka år 1900. Foto och text från Walter Göranssons bildsamling.